

**Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta**

**Jazyky krajín V4 v súčasnej
Európe
Jazyk ako prostriedok na vyjadrenie
a formovanie identity**

Anita Hut'ková – Ivan Šuša

Eds.



**Banská Bystrica
2016**

Zborník prezentuje príspevky z medzinárodnej vedeckej konferencie **Jazyky krajín V4 v súčasnej Európe. Jazyk ako prostriedok na vyjadrenie a formovanie identity** (*Languages in the V4 Countries of Contemporary Europe. Language as a Means of Expression and Identity Formation*), ktorá sa konala v dňoch **13. – 14. septembra 2016** na pôde Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a ktorá je výstupom rovnomenného projektu (č. 21520090) podporovaného Medzinárodným vyšehradským fondom.

Zborník vychádza s finančnou podporou Medzinárodného vyšehradského fondu.



Editóri	© PhDr. Anita Hut'ková, PhD. © doc. PhDr. Ivan Šuša, Ph.D. Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
Recenzenti	Dr.h.c. prof. Dr. Michal Harpáň doc. Mgr. Gabriela Olchowa, PhD.
Technická redakcia	Mgr. art. Zuzana Ceglédyová
Jazyková redakcia	Mgr. Eva Zatloukalová, PhD.
Vydavateľ	Belianum, Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica
Náklad	150 ks
Počet strán	312 strán
Rok vydania	2016

ISBN 978-80-557-1165-2

OBSAH

ÚVOD	6
AUTENTICITA A IDENTITA V JAZYKU, KULTÚRE A PRI TLMOČENÍ <i>Zuzana Bohušová</i>	8
A KÖZMONDÁS SZEREPE AZ ÖNazonosság ÉS A MÁSSÁG KIFEJEZÉSÉBEN <i>Mihaela Bucin</i>	18
NOVÝ JAZYK V STREDNEJ EURÓPE – ÁNO ČI NIE? <i>Eva Čulenová</i>	27
A FORDÍTHATÓSÁG HATÁRAIRÓL <i>Erzsébet Drahotá-Szabó</i>	40
JAZYK FOLKLÓRNYCH NARATÍVNYCH PRAMEŇOV MEDZI ORALITOU A SKRIPTURALITOU <i>Lubomír Gábor</i>	51
JAZYK A IDENTITA V KONTEXTE DVOJJAZYČNOSTI <i>Ladislav György</i>	63
TZV. FACEWORK A VŤAHOVÁ SNAHA V ANGLIČTINE AKO V JAZYKU LINGUA FRANCA. KONTRASTÍVNA ŠTÚDIA ODPOVEDÍ NA STRÁNKE TripAdvisor <i>Christopher Hopkinson</i>	73
JAZYK AKO PROSTRIEDOK NA VYJADRENIE A FORMOVANIE IDENTITY <i>Anita Hutková</i>	86
IDENTITÁS / KAPCSOLATOK <i>Anna István</i>	96
TENDENCIE VPLYVU ANGLICKÉHO JAZYKA NA SLOVENSKÝ JAZYK S DÔRAZOM NA LEXIKÁLNE NEOLOGIZMY <i>Petra Jesenská</i>	102

INTERNACIONALIZMY W CZESKIM I POLSKIM TEKŚCIE LITERACKIM NA PRZYKŁADZIE POWIEŚCI UMĚLOHMOTNÝ TRÍPOKOJ PETRY HŮLOVEJ I JEJ POLSKIEGO TŁUMACZENIA <i>Małgorzata Kalita</i>	112
ZACHOWANIA JĘZYKOWO-KOMUNIKACYJNE <i>HOMO VIRTUALIS</i> <i>Małgorzata Kita</i>	122
ÁLNÉV ÉS IDENTITÁS A KÖZÉP-EURÓPAI IRODALMAKBAN <i>Zoltán Németh</i>	133
OBRAZ ČLOVEKA A SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI V TERMINOLÓGII MARKETINGU <i>Anita Račáková</i>	142
POSZUKIWANIE TOŻSAMOŚCI WE WSPÓŁCZESNEJ PROZIE AUTOREK TRANSJĘZYCZNYCH POCHODZENIA POLSKIEGO I WĘGIERSKIEGO: <i>ANALFABETKA</i> AGOTY KRISTOF I <i>ZAGUBIONE W PRZEKŁADZIE</i> EVY HOFFMAN <i>Magdalena Roguska</i>	154
JAZYK AKO PROSTRIEDOK VYJADRENIA REGIONÁLNEJ A POHRANIČNEJ IDENTITY V PRIESTORE V4 <i>Anna Slatinská - Jana Pecníková</i>	167
WPŁYW GLOBALIZACJI NA WSPÓŁCZESNY JĘZYK SŁOWACKI <i>Natalia Shlikhutka</i>	176
JAZYKY AKO SÚČASŤ KULTÚRNE PLURALITNÉHO PROSTREDIA <i>Zuzana Slušná</i>	184
K NIEKTORÝM PROBLÉMOM OSVOJOVANIA SI SLOVENČINY V MAĎARSKU <i>Stanislava Spáčilová</i>	194
PRZEKŁAD W KONTEKŚCIE GLOBALIZACJI <i>Lucyna Spyrka</i>	202
TABU I DETABUIZACJA W DOBIE PONOWOCZESNOŚCI (NA MATERIALE POLSKIM I SŁOWACKIM) <i>Mariola Szymczak-Rozlach</i>	213

HLEDÁNÍ IDENTITY V BILINGVNÍM PROSTŘEDÍ HLUČINSKA NA PŘÍKLADU ROMÁNU <i>PÁN Z BOLATIC</i> OD AUGUSTA SCHOLTISE <i>Irena Šebestová</i>	223
JAZYKY V EDUKÁCI (NIEKOĽKO POZNÁMOK K VYUČOVANIU SLOVENČINY PRE CUDZINCŮV V ZAHRANIČÍ) <i>Ivan Šuša</i>	231
ANGLIČTINA JAKO LINGUA FRANCA VERSUS ANGLIČTINA RODILÝCH MLUVČÍCH V ODBORNÝCH TEXTECH <i>Renáta Tomášková</i>	240
INTERNACIONALIZÁCIA V SLOVENČINE A V MAĎARČINE <i>Sándor János Tóth</i>	250
BILINGVIZMUS U POSLUCHÁČOV SLOVAKISTIKY V MAĎARSKU <i>Tünde Tušková</i>	259
NĚMECKÝ JAZYK V ČESKÝCH ZEMÍCH MINULOST A PŘÍTOMNOST <i>Lenka Vaňková</i>	268
„IGEN. AZT HISZEM, AZ IRODALOMRÓL BESZÉLT“ ELMÉLETI, GYAKORLATI ÉS MÓDSZERTANI GONDOLATOK A TOLMÁCSKÉPZÉSÉRŐL <i>Zita Veit</i>	275
A MAGYARORSZÁGI ROMÁNOK IDENTITÁSTUDATA ÉS ANYANYELVHASZNÁLATA <i>Péter Weber</i>	284
ŽÁNROVÁ ANALÝZA PODĚKOVÁNÍ V KORPUSU SciELF <i>Gabriela Zapletalová</i>	289
PODOBY SLOVENSKÉHO JAZYKA A IDENTITY SLOVENSKEJ MINORITY V MAĎARSKU NA ZAČIATKU 21. STOROČIA <i>Mária Žiláková</i>	299

INTERNACIONALIZÁCIA V SLOVENČINE A V MAĎARČINE

Sándor János Tóth

Pedagogická fakulta Univerzity J. Selyeho, Komárno
toths@ujv.sk

Kľúčové slová: internacionalizácia, prevzaté slová, sémantické posuny, frekvencia
Key words: internationalisation, loanwords, semantic changes, frequency

Na začiatku príspevku považujeme za potrebné spresniť pojmovú dištinkciu *internacionalizácia* – *globalizácia* z lingvistického hľadiska. Internacionalizácia je starší pojem, v slovenskej jazykovede rozpracovaný u Buzássyovej (1997, s. 70): „Internacionalizmus je interlingválna jednotka rozličnej úrovne a zložitosti (slovo, morféma, konštrukcia), prostredníctvom ktorej sa tvoria korešpondujúce jednotky, t. j. (formálne) kongruentné, obsahovo ekvivalentné jednotky jednotlivých jazykov.“ Z toho vyplýva, že internacionalizmy sa dajú identifikovať komparáciou. Ide o slová latinského, talianskeho, francúzskeho, anglického alebo nemeckého pôvodu, ktoré sa stanú „vandrovnými“ slovami. Internacionalizmy sa spočiatku vyskytovali najmä v odborných textoch, napr.: *distribúcia*, *emócia*, *kosínus*, *synchronický*, ale cez publicistický a hovorový štýl prenikli aj do štandardného jazyka, napr.: *tim*, *dres*, *garáž*, *pasáž*, *žargón*, *detail*, *banka*, *balkón*.

Internacionalizácia je väčšinou chápaná pozitívne, lebo zjednocovanie terminológie uľahčuje medzinárodnú spoluprácu – jej protikladom je purizmus. Globalizácia má širší, celosvetový rozsah, ide o novší jav, keď dominancia angličtiny ovplyvňuje jazyky sveta. Toto ovplyvňovanie je niekedy synonymné s pocitom ohrozenia. Protikladom globalizácie je regionalizácia. Z aspektu slovenského a maďarského jazyka považujeme pojmy internacionalizácia a globalizácia lexikálnej zásoby za synonymné, lebo:

- Oba jazyky majú historické skúsenosti s internacionalizáciou, preto nová výzva globalizácie vplýva na nich analogicky v procese *inovácia* – *prevzatie* – *rozšírenie* – *selekcia* (Dolník, 2009, s. 64 – 67). Dá sa predpokladať, že príliv anglicizmov bude mať podobný priebeh ako internacionalizácia prostredníctvom latinčiny, nemčiny či francúzštiny.
- Internacionalizačné procesy v súčasnosti silnejú v dôsledku zintenzívňovania spoločenských, politických, ekonomických kontaktov v celosvetovom meradle, no v prípade slovenčiny a maďarčiny ide o európske jazyky so štátnosťou, ktoré nie sú ohrozené týmito procesmi.

Slová sa do slovenčiny dostali v minulosti jednotlivito, z jedného jazyka a v súčasnosti sú internacionálne, t. j. také slová, ktoré preberajú aj iné jazyky. Bilaterálne jazykové kontakty trvajú dlhšie a pomalšie v porovnaní s globalizačným procesom a keďže ide o jazyk susediaci, existuje aj vrstva prirodzených bilingvistov. V prípade prijímania internacionalizmov je typ bilingvizmu školský, a tým rastie pocit cudzosti v prijímajúcom jazyku. „Obyčajné“ jazykové kontakty vplyvajú na všetky jazykové roviny (ale predovšetkým na lexiku), kým internacionalizácia je v Európe chápaná výlučne ako lexikálny vplyv. Premennými faktormi sú intenzita, kontaktný jazyk, smer vplyvu a sémantické aspekty, t.j. typické tematické okruhy prevzatých slov v danom období (podľa nových pomenovacích potrieb, jazykovej ekonomie či prestíže).

Cieľom príspevku je predstaviť reakciu slovenského a maďarského jazyka na vplyvy internacionalizácie alebo globalizácie. **Metódou** je porovnanie lexikálnych javov skúmaných jazykov súvisiacich s uvedenými procesmi.

Našou **hypotézou** je, že zákonitosti dynamiky jazyka, ako napr. stabilita systému napriek zmenám, rovnováha zmien a selekcia nefunkčných prvkov majú tieto následky:

1. nestratí sa charakter slovenského ani maďarského jazyka pod vplyvom internacionalizácie, hoci internacionalizácia slovenčiny je dynamickejšia ako ten istý proces v maďarčine;
2. variantnosť zabráni unifikácii jazykov, nemôže vzniknúť jednotný globálny jazyk, i keď ľudské myslenie vykazuje univerzálne prvky.

Spomenuli sme **historický aspekt** v súvislosti so skúsenosťami slovenského a maďarského jazyka s internacionalizáciou. Paralelným javom dejín oboch skúmaných jazykov je, že vplývali na nich najmä latinčina a nemčina, v istých kruhoch kultúrnej terminológie (hudba, diplomacia) aj taliančina a francúzština a novšie angličtina. Odlišnosťou historického vývinu z hľadiska internacionalizácie je, že termín „kultúrny jazyk“ sa v maďarskej terminológii nepoužíva na tú funkciu, ktorú plnili latinčina a čeština v prípade slovenčiny. V češtine sa zachovali pôvodné slovanské názvy mesiacov, slovenská chemická terminológia je domáca, maďarská je internacionálna. Historickým príkladom je napr. náhrada domácich, slovenských (napr. *klaseň, studeň, mrazeň*) a maďarských (napr. *Kisasszony hava, Szent Mihály hava, Mindszent hava*) názvov mesiacov latinskými (Palkovič, 1974, s. 241–246). V týchto prípadoch je internacionálny názov normálny pre súčasného používateľa jazyka, pôvodný domáci sa archaizoval. Ako pociťujeme cudzosť? Čo je vlastne internacionálne a čo je „naše“? Je to len otázka času? Alebo aj priestoru?

Internationalizácia z pohľadu preberajúceho jazyka znamená zvyšovanie podielu prevzatých slov v lexike. Ako príklad oscilácie **internacionalizmus – domáce slovo** pri pomenúvacom procese uvedieme príklady Sipka (2010): „V českom a slovenskom jazyku sa vytvoril novotvar *rozhlás*, motivovaný jazykovým potenciálom

češtiny a slovenčiny v podobe slovesa *hlásiť* a jeho derivátu slovesa *rozhlásiť* a na základe slovotvorných pravidiel bolo vytvorené úplne nové slovo, na ktoré sme si privykli, ba si ani neuvedomujeme jeho pôvodne neologickú povahu. Ten istý proces sa zopakoval v čase, keď sa do života uvádzal prenos obrazu na diaľku. Zo začiatku sa uvažovalo o rôznych československých variantoch novej nominácie a jednou z možností bol neologizmus *rozvid* podľa modelu *rozhlas*. Nakoniec bolo rozhodnuté, že do našich jazykov prijímeme už funkčný internacionalizmus *televízia*. Podobné procesy pri tvorbe nových slov prebiehali v športovej terminológii, čoho výsledkom sú české slová typu *kopaná*, *košíková*, *odbijená*, *hádzaná* a pod. V týchto prípadoch do procesu vytvárania nových pomenovaní významne zasiahli puristické tendencie vo vzťahu k vlastnému jazyku. Ten istý puristický duch spôsobil, že v našich jazykoch máme celkom pekne znejúce slovo *divadlo*, ktoré je takisto výsledkom ochrany češtiny a slovenčiny pred cudzími slovami, hoci značná časť európskych národov používa národné varianty slova *teatr*.“

Internationalizmy sa zaraďujú do synonymických radov, tiež v konkurencii s domácimi výrazmi. Ondrejovič (1999, s. 83) uvádza chorvátske príklady protikladu internacionalizmus – puristický výraz:

absolutan: *potpun*, *bezuvjetan*, *neovisan*...

absolutizam: *samovlast*

amnestija: *opraštanje*, *pomilovanije*, *milost*...

amputirati: *odrezeti*, *odpiliti*, *odciepiti*, *odtrgnuti*.

Paralelné preberanie internacionalizmu môže spôsobiť zmenu významu aj „osamostatnenie“ internacionalizmu v rôznych preberajúcich jazykoch. Napr. internacionalizmus *blokk* má v maďarčine na Slovensku, v Rumunsku a vo Vojvodine pod vplyvom slovenčiny, rumunčiny a srbčiny zvýšenú frekvenciu používania, slovotvornú produktivnosť a sémantickú diferencovanosť ako v Maďarsku (lakótelepi) *panelház*; *tömbház* – *blok* na sídlisku → m. na Slovensku *blokklakás* (panelházban, *tömbházban* *lévő lakás* – *byt* v paneláku) a sedmohradské *blokknegyed* (panelházas) *lakótelep* – *sídlisko* (Lanstyák, 2006, s. 63–92).

Internationalizmy latinského pôvodu sa vyskytujú v slovenčine aj v maďarčine, no ich frekvencia nie je rovnaká, mnohé sú v maďarčine zastarané a v slovenčine rozšírené, preto prenikajú aj do maďarčiny Maďarov na Slovensku a pôsobia archaicky, keď ich hovoriaci používajú v Maďarsku, napr. sk. *invalid*, m. *invalidus*; sk. *spekulant*, m. *spekuláns*; sk. *fakulta*, m. *fakultás*. Frekvencia používania je v maďarčine na Slovensku vyššia v prípade internacionalizmov existujúcich v oboch jazykoch typu sk. *filter*, *promóció*, *agentúra*, *komisszió*, *kontrollál*, napriek adekvátnym ekvivalentom v štandardnej maďarčine: *szűrő*, *diplomaosztó*, *ügynökség*, *bizottság*, *ellenőriz*.

Pozrieme sa na to aj pomocou príkladov z výskumu Lanstyáka (2006, s. 61–65):
akadémiai szenátus 'dékáni, kari vagy rektori tanács';
bakalár 'három tanévig tartó főiskolai képzésben részesült, főiskolai végzettségű személy';
invalidba tesz 'leszázalékol';
rekreációs futás 'kocogás';
rekreációs központ 'üdülőközpont';
szkripta 'sokszorosított egyetemi, főiskolai jegyzet';
prodékán 'dékánhelyettes'.

Výraznejší vplyv slovenčiny ako sprostredkujúceho jazyka predstavujú tieto Lanstyákovské príklady:

maszkács 'katonai terepruha';

báger 'kanalas markoló';

alobal 'alufólia';

motorka 'motorkerékpár';

m. na Slovensku *dupláz* – m. *repetázik* – v obidvoch variantoch sa používa latinské slovo, lenže iné;

m. na Slovensku *bordel* 'rendetlenség, kupi' – m. *bordély* 'pracovisko kurtizániék';

m. na Slovensku *prax* '(szakmai) gyakorlat' – m. *praxis* 'praktizovanie lekára'.

Hláskoslovné odlišnosti internacionalizmov v slovenčine a maďarčine (Lanstyák 2006):

sk. *kilo*, *strajk*, *kolégium* – m. *kiló*, *sztrájk*, *kollégium*.

Opakované prevzatie ako napríklad slovo *kredit* je ďalším príkladom resémantizácie. Starším je prevzatý význam z taliančiny 'úver', v prenesenom význame 'dôvera'. V novšom prevzatí z angličtiny je *kredit* výraz používaný vo vysokoškolskej praxi vo význame 'vyčíslená hodnota priznaná študentovi po splnení istých podmienok' (výklad podľa KSSJ).

Sémantickú štruktúru a súčasnú funkciu internacionalizmu m. *akció*, sk. *akcia* podrobne analyzoval Simon (2010, s. 156–173). Významy tohto slova v m. v Maďarsku: 'cieľavedomá činnosť, organizovaná činnosť s cieľom dosiahnuť zámer, udalosť na javisku, vplyv, útok v športe, pokus, čistky v niektorej inštitúcii, zníženie cien'. Pod vplyvom slovenčiny sa do úzu Maďarov na Slovensku pridala význam, ktorý chýba v hore uvedenej sémantickej štruktúre: 'podujatie s programom'. Okrem toho je odlišná aj frekvencia výskytu jednotlivých významov. Toto slovo má aj inú väzbu v slovenčine a v maďarčine: m. *akciós áru* ↔ sk. *tovar v akcii* → m. na Slovensku: *az áru akcióban van*.

Sk. *kvalita* je frekventovanejšou lexémou ako *akost'*, kým m. *kvalitás* sa používa v užšom význame pri charaktere človeka. V širšom význame sk. *kvality* je v m. rozšírený domáci výraz *minőség*, t.j. 'akost'. Súhra slovenčiny a v maďarčiny sa ukáže v bilíngválnom prostredí: sk. *kvalitný* je v štandardnej m. *jó minőségű / magas*

minőségu 'dobrej / vysokej akosti', kým vo variante m. na Slovensku sa používa kalk *minőséges*.

Takéto sémantické zmeny sú možné v prípade tých internacionalizmov, ktoré sa stali súčasťou dynamickejšej lexiky štandardného jazyka. Terminologické internacionalizmy majú pevnejšiu významovú štruktúru, rovnaký význam v slovenčine aj v maďarčine. Historické ukážky prezentuje Gregor (1977, s. 109–118).

Staršie prevzatia z latinčiny, posilnené súčasným vplyvom angličtiny sa premietajú do internacionalizácie slovenčiny. Z tohto hľadiska je odlišný vývin maďarčiny, ktorá si zachováva motivovanú lexiku domáceho pôvodu a je uzavretejšia oproti prevzatiam.

Z angličtiny sa dávnejšie prebrali výrazy z oblasti športu, napr.: *klub, tenis, futbal, gól, hokej, dres, tím, volejbal*. Ich cudzosť už nepociťujeme (o cudzosti porov. Dolník, 2010, s. 249–252). V súčasnosti pod vplyvom rozvoja informačných technológií k nám preniká najviac cudzích slov práve z tohto jazyka, napr.: *internet, browser, download, chatovať, esmeskovať, mailovať, e-mail, homepage, hardware, byť online, server*. Podobnou metódou ako sme spracovali zaťaženosť germanizmov v slovenčine a nemčine (Tóth, 2013, s. 70–85), spracovali sme postavenie anglicizmov – globalizmov v slovenskej a maďarskej lexike. Štyri stĺpce obsahujú anglicizmy v slovenčine a maďarčine zaradené podľa postavenia bližšie k centru alebo k periférii slovnej zásoby preberajúcich jazykov, čo poukazuje na rôzne stupne integrovanosti. Centrum a perifériu vnímame ako relatívne pojmy s plynulým prechodom medzi týmito sférami. Centrálnne postavenie majú bezpríznačkové slová bez plnohodnotného domáceho ekvivalentu alebo slová s veľmi vysokou frekvenciou. Uviedli sme aj domáci ekvivalent a zistilo sa, že v maďarčine je kalkovanie produktívnejšie ako v slovenčine. Z rozsahových dôvodov uvádzame iba výber relatívne udomácnených internacionalizmov anglického pôvodu z rôznych tematických okruhov.

slovenčina		maďarčina	
frekventovaný internacionalizmus	frekventovaný domáci ekvivalent	frekventovaný internacionalizmus	frekventovaný domáci ekvivalent
basketbal			kosárlabda
hokej		hoki, jégkorong	
	hádzaná		kézilabda
volejbal			röplabda
kouč	tréner		edző
tenis		tenisz	
futbal		futball	labdarúgás, foci
faul			szabálytalanság
rugby		rögbi	
blues		blúz	
heavy metal		heavy metal	

slovenčina		maďarčina	
frekvencovaný internacionalizmus	frekvencovaný domáci ekvivalent	frekvencovaný internacionalizmus	frekvencovaný domáci ekvivalent
pop		pop	
džez		dzsessz	
folk		folk	
bendžo		bendzsó	
evergreen	večne zelený		örökzöld
dídžej		dídzsé, DJ	
softvér		szoftver	
hardvér		hardver	
homepage	(webová) stránka		honlap
e-mail		e-mail	
internet		internet, net	
web		web	világháló
kliknúť		klikkelni	
cédečko		cédé	
sms		SMS, esemes	
displej			kijelző
spam		szpem	levélszemét
blog		blog	
zoom		zoom	
facelift			ránctelvarrás
mejkap		smink	
top		top	
body		body	
sveter		szveter	
overall		overál	
mikina			felső
holding		holding	
dumping		dömping	
barter		barter	
kredit			hitel, egyenleg
franchising		franchising	
outsourcing		outsourcing	
manažér		menedzser	
tímbilding			csapatépítés
líder			vezető
čipsy		csipsz	
džús	ovocná šťava	dzsúz	gyümölcslé
koktejl		koktél	
dressing	nálev, omáčka		öntet
bifteky		biftek	
hotdog		hotdog	
brandy		brendi	
playboy		playboy	
striptíz		sztiptíz	
bestseller		besztszeller	

slovenčina		maďarčina	
frekvencovaný internacionalizmus	frekvencovaný domáci ekvivalent	frekvencovaný internacionalizmus	frekvencovaný domáci ekvivalent
film		film	
horor		horror	
triler		triller	
šou, show		show	
hviezda, celebrita	star	sztár, celeb	
airbus		airbus	
check-in		check-in	
airbag			légszák
steward(es)	letuška	steward(es)	utaskísérő
bilbord			óriásplakát
baby		bébi	
love story		love story	
mobing			zaklatás
no comment		no comment	
servis		szervíz	szolgáltatás
víkend			hétvége

Aj z tohto malého počtu príkladov je zrejmé, aká je rozmanitosť recepcie globalizmov v slovenčine a maďarčine. Sú prípady, kde novší internacionalizmus (*celebrita*) je konkurenciou dávnejšie prevzatého (*star*). Internacionalizmy sa zaraďujú do synonymických radov, majú dostatočne frekvencované domáce alebo kalkované ekvivalenty najmä v maďarčine. Domáca slovtvorba vytlača internacionalizmus v prípadoch, ak ide o frapantné riešenie, ktoré vyhovuje podmienkam jazykovej ekonómie a je duchaplné. Maďarčina má tendenciu využívať kompozíciu vo väčšej miere (Furdík, 1993, s. 117), čo sa prejavuje nielen na staršej vrstve kalkov z nemčiny, ale aj v súčasnosti, pri nahradzovaní globálnych anglicizmov. V slovenčine by boli výrazy ako m. *óriásplakát*, *csapatépítés*, *szabálytalanság*, *világháló* viacslóvnymi pomenovaniami (hypoteticky: *obrovský plagát*, *stavba čaty*, *nepravidelnosť*, *svetová sieť*), z ktorých je potom ťažkopádna napr. tvorba prídavných mien. Dôvod väčšej frekvencie internacionalizmov v slovenčine vidíme teda v tejto štruktúrno-typologickej vlastnosti porovnaných jazykoch, nie v „lenivosti“ používateľov jazyka, ako sa to povrchne traduje.

Internacionalizácia vplyva aj na morfológickú rovinu. V maďarčine nevznikajú pod vplyvom preberania indeklinábiliá ako v ruštine (metro) alebo ako sa to stalo v dejinách anglického jazyka. V slovenčine čoraz väčší počet nesklonných prevzatých slov, napr. *homo sapiens*, *entente*, *pax*, *lex*, *habeas corpus*, *atašé*, *marabu*, *kakadu*, *emu*, *čau-čau*, *callgirl*, *šou*, *wok*, *persona non grata*, *finále*, *rande*, *faksimile*, *milieu*, *müsli*, *karé*, *pyré*, *kanoe*, *tamagoči*, *tabu*, *ragú*, *aszú*, *pneu*, *bijou*, *barbecue*, *niveau*, *omen*, *travois*, *lassiez-passer*, *know-how*, *feng šuej*, *no comment* a oslovenia *Spectabilis*, *monsieur* (Ološtiak – Gianitsová-Ološtiaková, 2007, s. 51, 75, 111, 129–

130) ovplyvňuje aj systém vzorov, niekedy je ich deklinácia kolísavá (*aguti pekari, kuli*). Maďarčina adaptuje internacionalizmy do svojho morfológického systému bez problémov, lebo gramatické morfémy nesúvisia so zakončením slov, mäkkosť – tvrdosť a generickosť nehrajú rolu, neexistujú typické a atypické nominatívne zakončenia. Na druhej strane hlásková harmónia sa môže oslabovať. Slovenčina si pomáha domácimi derivačnými morfémy: *cédečko, keksík* a pod. Túto morfológickú stránku, teda rozdiely adaptačných procesov maďarčiny a slovenčiny považujeme za rozhodujúci faktor pocitu cudzosti.

Závery skúsime sformulovať bez internacionalizmov, synonymá termínov sme zvýraznili. Súhlasíme s **predpoveďou** Haarmanna (2010, s. 343–344): v budúcnosti sa **celosvetovo** očakáva **prudký** rast **jazykov silných v určitých oblastiach** a svetových jazykov, kým **stav** v Európe je **pomerne stály**, neočakáva sa zmiznutie malých jazykov ako napr. na ostatných **svetadieloch** (najviac sú ohrozené jazyky bez písomnosti). V obchodnej, marketingovej a **počítačovej** komunikácii sa rozvíja dvojjazyčnosť angličtina + domáci jazyk (Haarmann, 2010, s. 353–355), čo je protichodné k tvorbe vlastného vedeckého **pojmoslov**ia, **rozvitého** v 19. storočí v slovenčine a v maďarčine. **Celosvetovej nadradenosti** angličtiny však **bráni jav premenlivosti** jazykov. Čím je svetový jazyk rozšírenejší, tým viac je **dvojjazyčných miestnych** používateľov, čo má za následok **významové zmeny** a **tvoroslovné prispôbovanie**, ako sme videli na príkladoch **medzinárodných slov** v slovenčine a v maďarčine. Výsledkom je vznik miestnych variantov angličtiny, resp. používanie prevzatých internacionálnych pojmov v špecializovanom význame, tzv. resémantizácia. Tento proces však zabraňuje úplnej **jednoliatosti**, no globalizačný vplyv ponecháva výraznú stopu hlavne v **slovnej zásobe** národných jazykov. Pocit cudzosti časom klesá, subjektívne už nepovažujeme za cudzie latinské **kresťanské pojmoslovie**, ani staršie anglicizmy z oblasti športu. Počet internacionalizmov v preberajúcom jazyku ovplyvňujú nielen pomenúvacie potreby nových entít, ale aj slovotvorná povaha, produktívnosť a morfológická typológia jazykov, ako sme to mohli vidieť na príklade slovenčiny a maďarčiny.

Z lingvodidaktického aspektu sa však otvára otázka, čo učiť, spisovný variant (napr. *práca, vedúci*) alebo živý jazyk plný internacionalizmov (napr. *džob, líder*). Stačí vyučovať spisovný jazyk, lebo anglicizmy pochopíme na základe našich vedomostí z angličtiny? Pri vyučovaní nemčiny sa už objavujú aj vety typu *Die Teens fanden die Highlights cool*.

LITERATÚRA

- BUZÁSSYOVÁ, K.: *Slovenčina ako stredoeurópsky jazyk (Na okraj protikladu domáce/cudzie)*. IN: Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Sociolinguistica Slovaca. 3. Bratislava: Veda, 1997. s. 71–78
- BUZÁSSYOVÁ, K.: *Vzťah internacionálnych a domácich slov v premenách času* IN: Jazykovedný časopis 61, č. 2, 2010. s. 113–130

- DOLNÍK, J.: *Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetlenie jazyka*. Bratislava: VEDA, 2009. 376 s.
- DOLNÍK, J.: *Sila jazyka*. Bratislava: Kalligram, 2010. 366 s.
- FURDIK, J.: Slovo tvorná motivácia a jej jazykové funkcie. Levoča: Modrý Peter, 1993. 199 s.
- GREGOR, F.: Porovnanie slov latinského pôvodu v maďarskom a slovenskom administratívno-právnom jazyku v 16. – 17. storočí. In: *Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis de Rolando Eötvös nominante. Sectio linguistica. Tomus VIII*. Budapest: 1973. s. 105–118
- HAARMANN, H.: *Weltgeschichte der Sprachen*. München: C.H. Beck, 2007. 398 s.
- LANSTYÁK I.: *Nyelvből nyelvbe*. Pozsony: Kalligram, 2006. 296 s.
- OLOŠTIAK, M., GIANITSOVÁ–OLOŠTIAKOVÁ, L. *Deklinácia prevzatých substantív v slovenčine*. Prešov: FF PU, 2007. 152 s.
- ONDREJOVIČ, S.: *O postojoch k internacionalizmu*. In: *Internationalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti*. Bratislava: Veda, 1999. s. 83–87
- PALKOVIČ, K.: *O slovenských názvoch mesiacov*. In: *Jazykovedné štúdie XII*. Bratislava: VEDA, 1974. s. 241–246
- SIMON Sz.: *Nyelvi szondázások*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2010. 219 s.
- SIPKO, J.: *Etnokultúrne konotácie IN: Jazyk a kultúra 2010/3*

Použité skratky

- m. maďarčina, maďarský
sk. slovenčina, slovenský

Summary

Internationalisation in Slovak and Hungarian

The paper presents comparing view of the reaction of the Slovak and Hungarian language on the international, global lexical challenges. Different ways of morphologic adaptation and semantic differentiation processes in national languages preserve their variability in ages of globalisation by a world language, Latin or English.

Editori	© PhDr. Anita Huťková, PhD. © doc. PhDr. Ivan Šuša, Ph.D. Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
Recenzenti	Dr.h.c. prof. Dr. Michal Harpáň Nový Sad, Srbsko doc. Mgr. Gabriela Olchowa, PhD. Banská Bystrica, Slovensko
Technická redakcia	Mgr. art. Zuzana Ceglédiová
Jazyková redaktorka	Mgr. Eva Zatloukalová, PhD.
Náklad	150 kusov
Vydanie	prvé
Rozsah	312 strán
Formát	A5
Vydavateľ	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Tlačiarne	EQUILIBRIA, s.r.o. Košice
Rok vydania	2016

ISBN 978-80-557-1165-2

